

Mélyen tisztelt Professzor Úr!

Az MTA Nyelvtudomány Intézetében, a Szentháromság utcában, 1234/82. ügyiratszám alatt van egy írásom, amit Önnek küldtem elolvasás és értékelés céljából. 1982. május 25-i kelettel kaptam is rá egy nagyon komoly és értékelő levelet, aminek nagyon megörültem, és ismételten köszönöm.

Ez az írásom 14 oldalon a magyar nyelvvel foglalkozik. Nem vagyok nyelvész, de nyelvünket tudatosan nagyon értékelem, tisztetem és szeretem. Azzá lettem az idegen nyelvekkel való foglalkozásom révén. (Latin, ógörög, rutén, orosz, német, angol, stb. nyelvekkel történő közelebbi ismerkedésem után.) Írásom mentes a propagandától, sehol sem használok szédelgő feldicsérést, nem bántok egyetlen más nyelvet sem, különösen vigyázok arra, hogy a szomszédos országok nyelvét minősítsem stb.

Írásom nem kíván semmiféle előképzettséget, az utca magyar emberéhez szól: „Mielőtt felcserélnéd magyar nyelvedet egy másik nyelvvel, ismerkedj meg vele egy kissé közelebbről, mert az ember csak azt tudja értékelni, amit megismer. Ennek az írásnak az a célja, hogy nyelvünk megismeréséhez közelebb kerüljünk. Mezzofanti, ez a híres nyelvzseni, egyenesen „kincsnek” tartotta a magyar nyelvet. Neki volt alkalma összehasonlítani más nyelvekkel. „Ha valaki elhagyja magyar nyelvét, leszakítja magát a magyar nemzet bójájáról, és óhatatlan, hogy feloldódik a közömbösség tengerében.”

Manapság a magyar nyelv tanulásának kérdése komolyan előtérbe került. Itt az alkalom, hogy mi is tegyünk valamit ebben a létfontosságú kérdésben. Már most is késésben vagyunk, mert a statisztikák azt bizonyítják, hogy az elcsatolt területek magyarságának kb. egy negyede már hátat fordított a magyar nyelvnek, és ezzel elveszett a magyarság részére.

Azt szeretném, ha ez a kis írás sok példányban megjelenhetne és elérhetném általa azt a célt, nyelvünk megszeretését és értékelését, ami miatt íródott. Ha Professzor úr nem érne rá ezzel a kéréssel foglalkozni, szíveskedjék erről engem értesíteni (tel. 1856-604). Ebben az esetben átadom valamelyik politikai pártnak, hogy akár a saját neve alatt nyomassa ki propaganda célból. Ez azonban csak az ultima ratio.

Nagyon értékes munkájához továbbra is sok erőt és eredményt kíván mindig őszinte híve

Budapest, 1990. márc. 13.

Körtevéyessy Antal okl. közg.
nyugd. darukezelő

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETE
Budapest I., Szentháromság u. 2.
Telefon: 161-410-160-807
Postacím: Budapest, Pf. 19.
1250

Budapest, 1982. május 25.

Hiv. szám:
Melléklet:
Előadó:
Ügyiratszám: 1234/82.
Tárgy

Körtvélyessy Antal

1118 Budapest
Hársmajor u. 3.

Tisztelt Körtvélyessy Úr!

Elnézését kérjük, hogy válaszunkkal ilyen sokáig megvárakoztattuk, reméljük, szívesen fogadja így is.

Őszinte örömmel olvastuk tanulmányának is beillő összeállítását, amelyben nyelvünk sajátosságait taglalja, összehasonlítva a magyar nyelvet más, elsősorban indoeurópai nyelvekkel. Megállapításai helytállóak. (Talán csak abban téved, hogy erényként könyvelni el, miszerint nálunk nem gyakori a többértelműség. Egyrészt ez nem erény, másrészt ez nem is áll a nyelvünkre.)

Cikke olyan szép, hogy egy-egy részletét valóban érdemes volna megjelentetni. Ebben sajnos nem tudunk segítségére lenni, de azt megígérjük, hogy értékes fejtegetéseit előadásokban – szíves hozzájárulásával – felhasználjuk, közkinccsé tesszük.

Kérjük, folytassa tovább lelkes munkáját anyanyelvünk ügyéért.

Szíves üdvözléssel:

/Felde Györgyi/
tud. kutató

/Dr. Grétsy László/
kandidátus,
a Magyarán szólva vezetője

A magyar nyelv néhány jellemző tulajdonsága

Herder, korának egyik híres német tudósa, 1787-ben ezt jövendölte: „A magyarok itt élnek szlávok, németek, oláhok és más népek között a lakosság gyöngéi kisebbségéül, és pár század múlva talán nyelvüket is alig lehet megtalálni.” Herder a nemzet fennmaradását és nyelve sorsát összetartozónak ítélte. Ide kíváncsiak Kazinczy szavai: „A magyar nép már azért sem enyészhet el, mert vele együtt egy sehol másutt nem található originális és szép nyelv veszne el.” Szerencsére Herdernek nem lett igaza, és nagy szerepe van ebben nyelvünk erejének és kétségtelen sok értékének.

Nem annak a bizonyítására vállalkozik ez az írás, hogy a mi nyelvünk értékesebb, mint más kultúrnyelv, ez hamis beállítás volna, de azokra a legfontosabb tulajdonságokra szeretne rámutatni, amiben különbözik más nyelvektől, amiben más, mint a többi. Egyúttal azt is be akarja bizonyítani, hogy nyelvünk éppen ezzel a különbözőségével járul hozzá értékes új színnel az emberi műveltség szövedékéhez.

Ennek a kis eszmefuttatásnak, amelyik sem tökéletességre, sem teljességre nem tart igényt, az a célja, hogy az átlagember, tehát a nyelvvel tudományosan nem foglalkozó is valamelyes képet kapjon nyelvünk alapvető tulajdonságaiból, különbözőségéből és értékeiből, összehasonlítva az indogermán kultúrnyelvekkel. Jócskán van a magyar nyelvvel foglalkozó szakirodalmunk, de az utca emberét nem érdekli például a képzők és ragok módosulása és fejlődése évszázadokon keresztül, (ami egy szakembernek szerfölött izgalmas téma) és félre teszi a könyvet. Így azt sem fogja elolvasni, hogy milyen egészséges szemlélet van a mi nyelvünkben, miért és mennyire fejlődőképes, mik az értékei, stb. Ez az írás tudatosítani akarja anyanyelvünk szinte ösztönös szeretetét. Nem rangsorolásra törekszik, csak azt szeretné bebizonyítani, hogy nyelvünk értéke szempontjából sem vagyunk egyetlen más nemzetnél sem alábbvalók.

A magyar, a legnagyobb finn-ugor nyelv, a többitől eltérő nyelvtani rendszerével, másfajta nyelvi gondolkodásra készítő logikájával, sajátos alaktanával (morfológia) és mondattanával (szintaxis) idegen szigetként áll a környező szláv, germán, és latin nyelvek tengerében. Az ősi magyar nyelv, ellentétben a többi nyelvvel, egyközpontú. Felépítése, szerkezete ennek megfelelően a kerék küllőinek mintájára sugaras, egyszerű, és szinte szimmetrikus, továbbá gazdagon szerteágazó. Ez magyarázza részben hatalmas fejlődőképességét, de egyúttal azt is, hogy idegen számára megtanulása az eltérő rendszer miatt meglehetősen nehéz. Komoly kísérletek folynak abban az irányban, hogy lehetőleg

kiszabadítva a magyar nyelvet az indogermán rendszer kötelékéből, megszülessék az önálló magyar nyelvten.

Illyés Gyula szerint nyelvünk férfias, nem az alkudozás, latolgatás és meggyőzés nyelve, hanem a kijelentésé, az akarat kinyilvánításáé. Benne annyi méltóság van, mint a szép magyar táncban, amelyik nem ugrál, hanem méltóságteljesen lejt.

A múltból szólnak hozzánk, de a jövőre is érvényesek Kölcsey szavai: „Haza, nemzet és nyelv három egymástól válhatatlan dolog; s ki az utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog.”

A magyar nyelvben a tőszámok után a főnév egyes számban van. 12 szék, sok ember, stb. Főleg a főnév többes számával is bizonyítani, hogy nem egy székről, emberről van szó. Ezt az okos használatot a gyakorlat teljesen igazolta.

A többes szám képzése a mi nyelvünkben nagyon nagyszerű: jele a k, birtokos személyrag után az i: székek, fiai. Sok idegen nyelvben a többes számnak külön alakja van, és ez a megtanulást nehezzé teszi.

A mi nyelvünk a melléknévet a főnév előtt nem ragozza. Például: Még öreg korában is szép sikerei voltak. A mi nyelvünk azért olyan színes és gazdag a jelzők használatában, mert nem kell külön törni a fejünket, hogy a jelzőnek az adott esetben milyen végződést kell választanunk. Az idegen nyelvet beszélő úgy segít magán, hogy inkább elkerüli a jelző használatát. Az angol is – jóllehet a jelzőt már nem ragozza – mégis helyette birtokviszonyt vagy határozós kifejezést használ szívesebben, pl. a man of wealth – gazdag ember, the smell of onion – hagymaszag, the clock on the wall – falióra, a girl with blond hair – szőke lány, the way to follow – követendő út, friend of mine – barátom, stb. Az angol, ha kiemeli a jelzőt, vagy sorolja, akkor a főnév után teszi: no man living, the person addressed, which book is yours? Stb.

A magyar személet a páros végtagokat egységnek tekinti, és ezért egyes számban használja.

„Bence a tarisznyát ***félvállára*** vette.

Búcsút intett s ***lábát*** útnak egyengette.” (Arany)

„***Félkarú*** óriás a nemzet ipar nélkül.” (Kossuth)

Féllábbal már a sírban van, féllábas cipő, félkezű, félszemű, félvállról vesz valamit, ügyfél, feleség, ellenfél, stb., továbbá félnótás, félkegyelmű, stb. Már a Halotti beszédben is: „Látjátok feleim szemetekkel...”, és nem szemeitekkel. Egészen eredeti és természetes szemléletre vall ez a használat. Az ember keze, szeme, stb. csak akkor ép egység, ha kettő van belőle. Ez a használat mai magyar nyelvünknek is eleven, ízes, jellemző és eredeti fordulata. Ennek

következtében mi, a nagy világnyelvekkel ellentétben, nem kényszerülünk arra, hogy pl. a különböző fogókat, ollókat, sőt a nadrágot is két szára miatt többes számban használjuk.

A műveltetést –tat, -tettel, az ismélődést –gat, -gettel, és a lehetőséget – hat, -hettel való ilyen egyszerű képzési lehetőségnek más nyelvben nincsen párja.

Ezt az egy szót: elvitethetném, az angol csak öt szóval tudja körülírni: I could have it taken away. A „nézelődhetne” szót a német csak hét szóval tudja kifejezni. „Festethetnék” angolul: I should have it painted, stb. Megmutatnám angolul: Might I have a look at it? Milyen: What does he look like? A nagy világnyelvek csak szerkezetekkel és körülírásokkal tudják kifejezni, amit mi ilyen egyszerűen meg tudunk oldani.

A mi nyelvünk feleslegesnek tartja a szavak nemi megkülönböztetését. Ez nem jelenti azt, hogy, ahol szükséges, nem tud nemi megkülönböztetést tenni: barát-barátnő (ezt például az angol nem tudja megkülönböztetni), kakas-tyúk, mén-kanca, stb, stb., de nem alkalmazza ott is, ahol erre semmi szükség nincsen. Akik idegen nyelvvel foglalkoztak, jól tudják, hogy a szavak nemére való figyelés milyen nehézkessé teszi a beszédet (der, die, das). Ebből az egyedülálló, sőt sokak szerint vakmerő egyszerűsítésből soha semmiféle értelemzavarás nem származott. Mi úgy kerüljük el a félreértést, hogy a nemre utaló harmadik személyű névmás helyett a főnevet használjuk. Például: Er hat ihr eine Uhr Geschenkt – a fiú órát ajándékozott a lánynak. Ilyen megoldásra aránylag ritkán van szükség, mert szöveg közben a személyes névmások vonzata könnyen kikövetkeztethető.

Meg kell hagyni, hogy ebben az egy esetben előnyösebb, mert rövidebb az indogermán szóhasználat, mint a mienk. Hegedüs Lóránt (pénzügyminiszter a két világháború között) azt ajánlotta, hogy bontsuk ketté a harmadik személyű névmást ő, övé nőnemű, és ü, üvé hímnemű alakokra. A fenti mondat így hangozna: Ü egy órát ajándékozott Őneki. Itt meg kell jegyezni, hogy a Halotti beszédben őt helyett üt találunk.

Nyelvünk tömör kifejezőképességére számos példát említhetünk: pl. esteledik, alkonyodik, gulya, ménes, takarodik. Ez az öt szó három kerek mondat, és egyúttal egy teljes életkép. Ennyit, ilyen kevés szóval talán egyetlen más nyelv sem tud kifejezni, különösen, ha meggondoljuk, hogy az indogermán nyelvek alany és ragozott, sokszor több szóból álló állítmány nélkül nem tudnak mondatot alkotni. Már a Halotti beszéd is tömörségben és érzelmi motívumokban gazdag. Ezt a kifejezést: „mundá neki élnie” már tömörebben kifejezni nem lehet. Ez az egy szó „beengednél?” angolul: please let me come in, will you? (7 szó), „holtodig eltartanálak” németül: Ich möchte Dich bis zu deinem Tode ernähren” (8 szó). Menjünk színházba? franciául: Venez-vous au theatre avec moi? (6 szó). Vagy a „nézelődhetne” szót a francia csak 9 szóval tudja kifejezni: „Il pourrait porter longuement ses regards autour de lui”.

– Méltán lehetünk büszkéek arra, hogy mi is tudunk kevés szóval sokat és minél gazdagabb tartalommal terheset mondani. Melyik francia lélekbúvár tudja kifejezni pontosan, lehetőleg egy szóval, ezeket a finom magyar lélektani fogalmakat: „tűnődés”, „merengés”, „révület”, „eszmélkedés”, „rádöbbenés”, „ráocsúdás”, „noszogatás”, stb. A francia nem tudja pusztán igével kifejezni ezt az egyszerű cselekvést: állok. A német odaállítja magát, leülteti magát, odaáll és leül helyett örvendeztetni magát, stb. Labdázni, zongorázni, futballozni, stb., csak a mi nyelvünkben ilyen egyszerű. Zongorázni, pl. angolul to play piano, labdázni oroszul: igráty v mjács, futballozni németül: spielen Fussball, stb. A mi –s képzőnk nemcsak a részek közötti szorosabb kapcsolatot fejezi ki, hanem a részesedés arányát is. Mást jelent a vizes só, mint a sós víz, más a cukros kávé, mint a kávé cukor. Ez a megkülönböztetési lehetőség magyar különlegesség. A vajás kenyeret, tejes kávé a külföldi vaj és kenyér, tej és kávé formájában fejezi ki. (Bread and butter, Kaffee mit Milch, kofe sz molokom, stb.)

A névszói állítmány használata ősi magyar sajátosság, és nem hiányos mondat. A névszó a főnév után állítmány: az éj sötét, előtte jelző: a sötét éj. Teljes és tömör mondatot tudunk így képezni a nyelvek túlnyomó többségével ellentétben.

Alakállományunk gazdagságát igen nagymértékben fokozza, sőt megsokszorozza a birtokos személyragozás sok változata. Pl.: házban, házamban, házadban, házában, házunkban, házatokban, házukban, házaimban, házaidban, házaikban, házaiban, házainkban, házaitokban.

A német sie-nek 18 jelentése van. A mi formagazdag nyelvünkben mindegyiknek külön szava van: ő, őt (nőnemű), ők, őket, Ön, Önök, Önt, Önöket, az, azok, azt, azokat (nőnemű vonatkozó névmás), maga, maguk, magát, magukat, a Sie magázás, die Sie a nőstény.

Nyelvünk formagazdagságát bizonyítja a többi között még, hogy kicsinyítő-becéző képzőink száma 48, gyakorító több mint 70! Mennyi értelmi fokozat, hangulati árnyalat kifejezésére nyílik így alkalom! A gyakorító igék csoportján belül még megkülönböztethetjük a cselekvés többszörösségét: vagdal, mondogat, tartósságát: álldogál, legelész, elkezdését: éled, gyullad, akarását: marasztal, tudakol, stb.

Háromféle megszólítási forma közül válogathatunk: te, maga, én.

Az idegen nyelvek átlagosan 4-5 névszó-ragozási esete helyett nekünk 17 közkeletű ragos alakunk van, melynek mindegyike hasznos munkát végez (birtokos személyragos, tárgyas, tárgyaltalan, ikes, stb.). Egy-egy mondattani viszonyítás, vagy személyi vonatkoztatás szabatos jelölésére szolgál.

A magyar nyelvtan igen hajlékony mindenféle formarendszer irányába.

Helyesírásunknak az a jellemvonása, hogy – ellentétben több más nyelv helyesírásával – igyekszik mindig lépést tartani az élő, fejlődő nyelv változásaival.

A magyar stílus örök atavizmus, örök megújulás, különbözni akarás az előzményektől.

Nyelvünkben nagy szerepet játszik a hangutánzás.

Ezt nagyban elősegíti a kettős hangzók használata. A mi nyelvünk a kettős hangzót nyomatékkal ejti ki, ellentétben az idegen nyelvek legtöbbjével, amelyek a kettős hangzót csak írásban használják. Reccsen, roppan, rezzen, pattan, zizzen, stb., susog, zúg, cseng a csengettyű, bong a harang, csörgedezik a patak, dobban a láb, surrogva röppen a nyíl, stb., stb. A mi nyelvünknek nemcsak az a kötelessége, hogy gondolatainkat közölje, hanem egyúttal alá is festi azokat. Íróink, de különösen költőink bizonyítják, hogy milyen csodálatos muzsikára képes a magyar nyelv! Nem csoda, hogy Kodály olyan féltő gondviselője, szinte szerelmese volt a magyar nyelvnek. Csak egy pár példa a magyar nyelv hangulatfestő képességéről. Ízlelgessük Arany János következő verssorait: Hullatja levelét az idő vén fája. Milyen komoly nemes zengés! Vagy: Felhőbe hanyatlott a drégeli rom. Lemondó, kesergő tárogató hang. Olvassuk el Vörösmarty Zalán futásának első 20-25 sorát, merő dübörgő üst-dob szimfónia. Költőink milyen magas szintre tudták emelni nyelvünk zeneiségét! Százhúrú ez a hangszer, és a legdemokratikusabb, mert mindenki részére könnyen hozzáférhető. Nyelvünk muzsikája az igricek, hegedősök, regélők, nótafák, és sok kiváló költőnk drága hagyatéka.

A hangsúly általában a szó első tagján van, és ezért lüktető, tagolt a beszéd hangzása.

Az idegen szavaknál általában különböző szótagokon van a hangsúly, erre megtanulásuknál külön ügyelnünk kell. Ez a megtanulást nehezé teszi. A mi hangsúlyozásunk bizonyos tagoltságot, ritmust ad a beszédnek. A szó első szótagjára eső hangsúly, mely szavakat, szólamokat, mondat szakaszokat élesen elhatárol, előnyös, mivel mindig a kissé lazító gépi beszéd megértését könnyíti.

A hosszú és rövid hangzó ejtése kötött, ezt a hangsúly nem bontja meg. Nálunk egy-egy magánhangzóra fokozottabban jellemző az időtartam. Ennek a tulajdonságnak köszönhető a magyar nyelv különlegesen markáns ritmusa. – Kétféle hangsúlyt különböztetünk meg nyelvünkben: az egyik a tartalmi hangsúly, amit mi a kötetlen szórendünk változtatásával tudunk kifejezni, a másik a tartalomtól független, rendszerint a szó első tagjára eső hangsúly.

A mi szórendünk nem kötött, a szó helyét a mondatban a súlya határozza meg. Almát vettem a piacon. A piacon vettem az almát. Vettem már almát a piacon. A magyar szórendnek

így tagadhatatlan sok csínja-bínja van, ellentétben a többi nyelv kötött szórendjével, de ugyanannyi, vagy még több értéke és szépsége is létezik. Megbecsülhetetlen szolgálatot tesz tartalmi, értelmi és érzelmi megkülönböztetésben, a kiélezés, szintezés, árnyalás munkájában pedig stílusunk egyik legfinomabb eszköze. Ahogy a hegedűs a fekvések változtatásával hangárnyalatokat tud elővarázsolni, úgy használhatjuk a kötetlen magyar szórendet közlésünk értelmi és érzelmi hangsúlyának kifejezésére.

Mi minden szótagot kimondunk, mert a mi beszédünkben minden szótag jelentős.

Ezek a könyvek a fiaiei. Ez a tulajdonsága a mi nyelvünket tömörré és kifejezővé teszi. A kultúrnyelvek legtöbbször a szónak csak egyik tagját emeli ki, hangsúlyozza, a többi szótagot jellegtelenül elnagyolja. Ez a szó helyes kiejtését, de különösen a helyesírását nagyon megnehezíti. Így gyakran a leírt szó hovatovább csak jellé, szimbólummá válik, ami alig emlékeztet a kiejtésre. Pl. a thigh angol szó kiejtése megközelítőleg száj, enough kiejtése kb. inaf, stb., stb. Nálunk a kétféle közlés között alig van valami eltérés. – A mi nyelvünk nem nyeli el a szót, nem tűri a hadarást, szószátyárkodást, minden szót megformáz, szinte megízlel, és ez beszédünknek mértéktartást, komolyságot kölcsönöz. A mi nyelvünkben nem érvényesül a nyugaton mindinkább eluralkodó „Time is money” elve, amely odavezet, hogy minél gyorsabban minél többet mondjunk a nyelv egyéb értékeire való tekintet nélkül.

A magyar nyelv nem szereti a mássalhangzó torlódást, mint a környező államok egyike-másika. Megfigyeltem, hogy egyszerű munkásemberek zoll-stock helyett colostokot, vízmérték helyett vizimértéket mondanak. A torlódás kellemetlenségét egy rövid magánhangzó közbeiktatásával feloldjuk. A magán- és mássalhangzók arányos megoszlása a beszédnek kellemes lüktetést ad. Érdekes módon a kis gyermek is pénzt mond, pénzt helyett.

A szavak elválasztása a mi nyelvünkben nagyon egyszerű, szinte csak hallás kell hozzá. Mennyivel bonyolultabb feladat ez sok idegen nyelvben. Vannak idegen szótáram, amelyekben elválaszthatóság szerint tagolva nyomtatták a szavakat. Így könnyebb helyesen elválasztani, mint megtanulni, és alkalmazni a szabályt.

A rímek összecsengése lényegesen szebb, mint sok más nyelvben. Ragozó nyelv vagyunk, tehát minden szótagot kimondunk, így a rímeltetés nem erőltetett, hanem világos és természetes csengése van. A kultúrnyelvek egy része a nem hangsúlyos szóvégi szótagokat

jellegetlenül, elnagyolva ejti ki, és ezért a szavak nagy része hasonló végződésűnek hangzik, ami a rímek összetalálkozását egyhangúvá teszi.

Őcs-báty, hűg-néne megkülönböztetés ősidőkből származó magyar különlegesség. A hatalmas világnyelvekben csak fitestvér és nőtestvér van, a többit csak körülírással tudják kifejezni: fiatalabb fitestvér, vagy idősebb nőtestvér, stb. Ezen kívül is a rokonság megnevezésében példátlanul gazdag a magyar nyelv: ágyom, ipam, napam, após, anyós, nászasszony, vő, meny, hitves, aggastyán, stb. az idegen nyelvekben vagy teljesen hiányzanak, vagy csak körülírással tudják kifejezni. Ez a tény arról beszél, hogy a magyar ember ősidők óta milyen mélyen ágyazódik be a családi és társadalmi életbe, és arra is mutat, hogy mennyire szociális érzékű.

A hangrend és illeszkedés törvénye nyelvünknek külön színezetet ad. A zenei hatás mellett bizonyos következetességre utal. Jártamban, keltemben, alatt, felett, mellett, mögött, stb. Gyakran éri vád az idegenek részéről nyelvünket, hogy ez a tulajdonság egyhangúnak, vagy inkább szokatlannak hat az idegen fül részére. Azonban ez az a törvény, amely szerves egységgé forrasztja össze a különféle elemek összetételéből alakított szótestet. Továbbá neki köszönhetjük a hangrendi párhuzamok árnyalatkifejező finomságait is: ez-az, kever-kavar, sustorog-sistereg, makog-mekeg, stb. Eszerint ez a nyelv-sajátságunk jellegalkotó készsége az életforma hatékony tényezője, szerves járuléka. Van létjogosultsága, nincs mit szégyenkeznünk miatta. A hangrend törvénye szabályosság és harmónia.

A leírt és beszélt magyar nyelv között alig van különbség. Ez bizonyos modernséget, sőt klasszicitást kölcsönöz a magyar nyelvnek. Sok idegen nyelvnél szinte érezni lehet, hogy utólag hogyan próbálták a már beszélt nyelvet több-kevesebb sikerrel az írottal egy nevezőre hozni. A mi nyelvünk azt mutatja, mintha a beszélt és írott nyelv egyszerre kezdődött és párhuzamosan fejlődött volna ki.

Sehol nem tudott létrejönni az egyéni kezdeményezés szabadsága mellett olyan csodálatos nyelvegység, mint a magyarban. Egység, amely nem kényszer, nem központi tekintély hatalmán alapul (mint pl. a francia), hanem önként, természetes hasonulással fejlődött ki. A mi nyelvünkben, ellentétben az ismert nyelvek legtöbbjével, a tartalom mindig fontosabb volt a formánál. Nyelvünk nem a formát keresi, hanem önmagának lényegét, a nyelvében élni akaró magyarságot. – Nyelvünk két dologban valóban egyéniség: az idegen szókinsnek

hatalmas asszimilációjában, és a népiség kincséből való folytonos megtermékenyülésben. Nálunk az irodalmi nyelv a népnyelvből alakult ki.

A magyar nyelvben aránylag ritkán fordul elő ugyanannak a szónak több jelentése. Más nyelvekről ez egyáltalán nem mondható. Az idegen nyelvek megtanulását ez nagyon megnehezíti. A magyar nyelv nem szereti a kétértelműséget; ha elő is fordul nálunk többértelmű szó, mint pl. vár-vár, zár-zár, járat-járat, képes-képes, stb. szavaknál, ez rendszerint nem ugyanabban a szófajban fordul elő: ige-főnév, főnév-melléknév, stb. Ez megnehezíti az értelem félreértését. Több mint egy milliót számláló szóállományunk elég gazdag ahhoz, hogy minden fogalom és változat kifejezésére új szót használjunk.

Mi beszéd közben minden hangképző szervünket egyenletesen használjuk. A közel keleti népek torokból beszélnek, a nyugatiak meglehetősen zárt szájjal. Az angolok a száj első felében, sőt 2 mássalhangzót szinte a fogakon kívül képeznek, a francia még az orrát is igénybe veszi. A mi beszédünk a torok és az ajkak között arányos elosztásban bonyolódik le. Beszédünk a keményebben beszélők szerint lágy, a lágyan beszélők szerint pedig kemény, tehát éppen helyes. – Érdekes itt megemlíteni a „h” hang módosulását. A keleti népek ezt a hangot torokból öblösen gurgulázzák, a németek hol ejtik, hol nem, a franciák többnyire elhagyják, az oroszok h helyett g-t ejtenek, galstuk, Gitler. Érdekes megemlíteni, hogy az ógörögök is ezt a hangot a szó elején csak jelölték, és nem írták ki. Ez a hang úgy látszik csak nálunk kapott teljes polgárjogot. Mi a szó elején és közepén lágyan, de határozottan kimondjuk, azonban már a szó végén inkább csak érzékeltetjük. Pl.: hír, éhes, de már pléh és cseh. – Szemünkre vetik többen, hogy sok e hangot használunk, és ez monotonná teszi beszédünket. Gondoljuk csak meg, nem ez a legegyszerűbben és legtermészetesebben képezhető hang? Nem kell hozzá más, mint egy kissé megnyitni a számat, és a torkomból kilögni egy kis levegőt. Kár lenne ezt a könnyed hangképzési lehetőséget fel nem használni. Egyáltalában nem kellemetlen, legfeljebb idegen fül részére szokatlan.

A magyar nyelv az elnevezést ésszerűen alkalmazza. Nálunk a családnév megelőzi a keresztnévet. Az egyént a tölegtől elsősorban a családneve különbözteti meg, ez a fontosabb, ezért kell, hogy megelőzze a másik nevet. Ha pl. Kis Jánost keresem, először az emberek nagy tömegéből kiválasztom a Kis-eket, és ebből a kisebb csoportból már könnyebb kiválasztani a János névre hallgatót. Ez a megközelítés ésszerű menete. A mi névhasználatunk helyességére már rájöttek a felsorolásokat és telefonkönyveket összeállító külföldi emberek is. Jellemző a mi

szemléletünkre, hogy mi, ellentétben a külföld általános használatával, ezt az ésszerű névhasználatunkat nem változtattuk meg.

A mi időpont meghatározásunk ugyancsak ésszerű. Mi azt mondjuk: holnap délután háromkor. A külföldiek pedig éppen fordított sorrendet használnak. Jól példázza ezt a külföldiek keltezés szerkesztése, ahol előbb jön a nap, azután a hónap, és végül az év. A mi időpont meghatározásunk az időpont körül a magában foglalt köröket fokozatosan szűkíti, és ésszerűen szinte odaterel a kérdéses időponthoz. A szemlélet azonos a névhasználatnál említetthez. Ugyanez a célra szűkítő mentalitás nyilatkozik meg a hely meghatározásban is. Mi madártávlati módszerrel közelítjük meg a kívánt helyet. A kontúrokat a közeledéssel arányosan mindig szűkebbre szabjuk.

Ugyanez a józan gondolkodásmód nyilatkozik meg a birtokviszony képzésében is. Fontosabbnak tartjuk az egészet, mint a részt, és ezért előbb említjük a birtokost, és csak azután a birtokot. Die Stimme der Frauen – az asszonyok hangja. Amikor azonban birtokos szóösszetételt alkotnak, ők is bejönnek a mi utcánkban: die Frauenstimme. Ugyanezt érvényes a többi indogermán nyelv szokására is.

A magyar nyelvnek egyik jellegzetessége és egyúttal egyik főkéssége a képszerűség. Páratlanul gazdag népdal költészetünk legtöbb dala természeti képpel kezdődik. Pl.: Kék a kökény... Piros alma csüng az ágon... Esik eső csendesen... Káka tövén költ a ruca... stb. Költőink is, különösen a népiesek sok kedves szépséget innen merítenek. Petőfi és Arany is sok szép költeményét természeti képpel kezdi. Sűrű, sötét az éj... Ég a napmelegtől a kopár szik sarja... Fürdik a holdvilág az ég tengerében... Falu végén kurta kocsma... stb. Szinte érzi az ember, hogy mekkora szeretettel és ízléssel formálták ki ezeket a bevezető sorokat.

A magyar nyelv kiválóan alkalmas időmértékes verselésre is. A stiliszták egybehangzó véleménye szerint a mi nyelvünk skandalizáló tekintetében közvetlenül a görög és latin mellett áll. A múlt század klasszikus költői, így Vörösmarty, Kisfaludy, Berzsenyi, stb. nagyon szép időmértékes verseket szerettek, sőt Petőfi a Szeptember végén-t időmértékesre és egyúttal rímre is írta.

A magyar nyelv kiválóan énekelhető. A nyelv tagoltsága, a magán- és mássalhangzók arányos megoszlása, a száj természetes és sima szóképzése könnyűvé teszi a szöveg éneklését. Nyelvünk éneklésre való alkalmasságát mi sem bizonyítja jobban, mint az a hatalmas

népdalkincs, amellyel a magyar nép dicsekedhetik. A magyar népdal jellegzetessége és sajátossága az ötfokúság (pentaton), mely élesen megkülönbözteti a környező népek népdalaitól. Népdalkincsünkben merítve és erre támaszkodva építették fel Bartók és Kodály a modern zenek irányzatot.

Két írásbeli emlékünks is van a honfoglaló magyarok ének-szeretetéről. Az egyik a szentgalleni portyázó magyarok énekelve szórakozásáról megmaradt feljegyzés, a másik Szent Gellért legendájában a gabonát őrlő lány éneke. Kulturális életünk át meg át van szöve az ének és zene szálaival (igricsek, hegedősök, udvari kobzosok, udvari énekesek, kuruc dalok, verbunkosok, stb., stb.). A magyar nyelv bármilyen éneklésre korlátlanul alkalmas. (Az angol nyelv pl. a beat szövegek éneklésére alkalmas, viszont az operaénekléssel komoly nehézségei vannak.) Táncdalaink már ritmusukkal is eltérnek a szomszédjainkétól. A magyar dallam tipikus hangkapcsolatai mind az ötfokúságban gyökereznek. A magyar nyelv prozódija zenei megnyilatkozásra kiválóan alkalmas.

Hangállományunk gazdagságban megelőzi a közvetlenül ismert nyelvek többségét.

Nekünk a nyelvek többségével ellentétben időtartam és zöngésség tekintetében a megkülönböztetés céljából szabatosan és pontosan kell a hangokat képeznünk. Pl.: veréb-véreb, kerek-kérek-kerék, török-török-török, kelet-kellet-kellett, stb., stb. Zöngés és zöngétlen szó párok: méz-méz, szak-szag, termet-termed-dermed, teled-deled-telet-delet, faggyu-fattyu, stb., stb. Magánhangzóinknak pontos időmennyiségi kimértséget, és az éles zöngésséget az iskolázatlan fül is azonnal észreveszi.

A hangképzés következetes szabatosága nyilvánul meg abban is, hogy nyelvünkben alig jutnak szóhoz az egyebütt annyira közönséges agyonkurtított, elzöngétlenített, tökéletlenül mormolt szóvégi magánhangzó roncsok. A szóvégi r betűvel az angol és a német is nagyon mostohán bánik, legtöbbször teljesen elnyeli úgy, mint a szóvég utolsó magánhangzóját.

Nem szeretjük a bonyolult és összetett igealakokat. A századfordulón még 10 igealakról tanultunk, most megelégszünk 6-tal. Igeragozásunk egyszerűsödése, látszólagos elszegényedése nyelvünk újabbkori történetének legnagyobb változása. Az igeidők számának csökkenésével a nyelv kifejezőképessége nem csökkent. Bizonyos igeidőket ugyanis feleslegesség tesznek az igekötők, minthogy segítségükkel a cselekvés folyamatossága, befejezetlensége, vagy befejezettsége is kifejezhető. A gazdag igekötő rendszer sokkal rugalmasabb kifejező eszköz, mint a bonyolult igeragozási szerkezet. Kisebb formai kötöttséggel, sokkal változatosabb árnyalatokat tud kifejezni, mint az igeidők.

A magyar szemlélet számára a cselekvés mikéntje, lefolyása a fontos. Ez az igazi élete a magyar igének, nem az elvont idővel való törődés. Olyan kincsek vannak igeragozásunkban, melyet máshol hiába keresünk. Tárgyas ragozásunkkal, 46 gyakorító, 36 mozzanatos és sok-sok kezdő-, műveltető- és ható igénkkal és képző szótagunkkal, főként pedig igekötőink előre és hátravetésével a cselekvés és az idő micsoda boszorkányos árnyalatait, mozzanatait tudjuk érzékeltetni! Pl.: néz, nézeget, nézet, nézelődik, nézhet, nézelődhetne, ránéz, megnéz, lenéz, elnéz, visszanéz, átnéz, körülnéz, stb.

Nálunk nemzeti norma a nyelv fejlesztése. A nyelvalkotó ösztön mindenütt megmutatkozik irodalomtörténetünkben. Ezt az ősi szabadságot az újjításban és a meglévő nyelv használatában minden magyar író szuverén módon megkövetelte, és megköveteli magának. Ezt a lehetőséget nyelvünk fejlődésre való alkalmassága teszi lehetővé. – Sehol olyan életre-halálra nem harcoltak a nyelv körül, mint nálunk, és a harcból mindig a nyelv került ki diadalmasan. A magyar stílustörténet a legmozgalmasabb valamennyi stílustörténet között. Ez nem mondható el általában a többi nyelvről. Például a francia stílusideál a purizmus. Célja távol tartani a nyelvtől minden olyan elemet, ami a hagyományos harmóniát zavarná, ezért a francia stílus igen konzervatív. Miniszteri rendeletek állapítják meg, hogy mit szabad írni. Így miniszteri rendelet tiltja az angol nyelv beszivárgását. A német nyelv viszont a megcsontosodás jeleit mutatja a szórend merevsége, a der, die, das változatlan uralma miatt. Még azt a józan egyszerűsítést sem tudták keresztülvinni, hogy a főneveket ne kezdjék nagybetűvel.

A magyar nyelv a legszebbet, a legtöbbet a lírában hozta létre. A képszerűség, a hajlékonyság, a hangulatfestő képesség, a konkrét szavak gazdasága, a mondszerkesztés egyszerűsége, és nem utolsósorban a kötetlen szórendben rejlő finomárnyalási lehetőség, stb. mind ezt segíti elő. Mennyivel színesebb nagy költőink verselése, mint prózája!

Van a magyar költői beszédnek külön ritmusos formája is, a „nemzeti versidom”, amellyel csak mi rendelkezünk. Nyelvünk annyira hajlékony, hogy a mértékes verselésben sokak szerint felülmúlja a klasszikus latint, sőt még hangsúlyos ritmust is tud (Ady), mint a németek.

A zeneiség és a kifejezés sejtető bizonytalansága, ami a verlaini ars poetica-nak két főszabálya, sehol sem valósítható meg olyan könnyen és tökéletesen, mint a magyarban. Költőink Ady-tól kezdve (A fekete zongora, stb.) bátran élnek ezzel a lehetőséggel. – A magyar költőben mindenkor találkozik az elmélyedő elméletíró a teremtő művésszel.

A magyar nyelv nem szereti a szenvedő szerkezetet. Ez korántsem azt jelenti, mintha nem ismerné. Valamikor latin hatásra mi is használtuk, de mindig mintha csak kényszerűségből tettük volna, hiszen ma már vígan megvagyunk nélküle. Pl. Das Haus ist gemacht worden, das Haus ist gebaut; the house has been built. Magyarul: szenvedő alakkal: a ház megépítettet. Mi ezt egyszerűen így fejezzük ki: a ház megépült. – A magyar nyelvi felfogás a szenvedő szerkezetet olyasformán ítéli meg, mintha valaki egyenesen előrehaladva hirtelen egy mondat előtt, mert annak esetleg nincs alanya, 180 fokos fordulattal, azaz hátrafelé halad tovább, majd a rendes kerékvágásba visszatérve megy tovább.

Mi azért tudjuk kikerülni a szenvedő szerkezet szokatlanságát, mert mi alany nélkül is tökéletes mondatot tudunk szerkeszteni. Egyébként cselekvő jelentésű igéinket szenvedő értelművé tudjuk átalakítani. Épít-épül, tanít-tanul, lassít-lassul, indít-indul, kever-keveredik, old-oldódik, stb. Mint érdekességet érdemes megemlíteni, hogy az angolban például „stop” ige jelentése megáll, de megállít is, „slow” lassú, de lassít is. A mi nyelvünkben az ilyen értelem-csavarások idegenek.

Ezt az egyszerű mondatot: Jancsit hanyagnak tartják (és ehhez hasonlókat), ilyen egyszerűen egyetlen indogermán nyelv sem tudja kifejezni.

A magyar nyelv teljesen alkalmas összetett és elvont fogalmak kifejezésére is. Csak egy jellemző példa. Prinz Gyula akadémikus, földrajz professzortól hallottam régebben, hogy a régi magyar nyelvnek volt egy olyan szava, ami az emberi letelepedésre alkalmas különböző földrajzi táj találkozását jelölte meg: ez volt a „becs” szó. Sok helynevünkben megtaláljuk: Bécs, Óbecse, Törökbecse, Nagybecskerek, valószínű Pécs is idetartozik. Érdekes megjegyezni, hogy ezzel a földrajzi fogalommal a földrajztudomány sem olyan nagyon ismerkedett meg. A becs szó már nem mint földrajzi fogalom, de mint érték, értékes maradt meg nyelvünkben: becses, becsüs, valaminek becse van, megbecsül, a becsületes és becsstelen szavak is idetartoznak.

Nyelvünknek egyik érdekes és egyéni vonása, hogy bizonyos körülmények között a főnevet is fokozhatja Rózsánál rózsább szépség, emberebb ember, pápább a pápánál, kutyább a kutyánál, koldusabb a koldusnál, annál pampuskább az asszony kacsója, úgy van ez, sőt ügyábbul, ördögebb az ördögnél, stb. Ez is hozzájárul nyelvünk hajlékonyságához és kifejezőképességéhez.

Képzett szavaink rendkívüli gazdagsága módot ad rá, hogy mondanivalónk legfinomabb értelmi és érzelmi árnyalatait is kifejezhessük. Új szavak alkotására fényűzően gazdag képző rendszerünk van. Alak állományunk gazdagságát igen nagymértékben fokozza, sőt bátran mondhatjuk, megsokszorozza a birtokos személyragozás. Idegen számára ez teljesen új, és ezért nehéz. Ez egy igen célszerűen működő nyelvi készség. – Nyelvünk alaktani gazdagságának egy másik bővizű forrása a tárgyas ragozás, amely a személyen kívül a tárgyra is utal. Pl.: Egy anyag akkor is félti sajátjait, ha közöttük van. Elég annyit mondanom, látlak, ebben az is benne van, hogy, téged. – Különösen hatásos eszköze az új szavak képzési lehetőségének a szóösszetétel. Nyelvünkben számtalan képzési módja és faja van a szóösszetételnek, és ez szinte kimeríthetetlen forrása az új szavak alkotási lehetőségeinek. Ez a nyelvgazdagodási lehetőség állandóan kéznél volt, sőt napjainkban is egyik, ha nem a legerősebb nyelvgazdagodási lehetőségünk.

A magyar mondatban a birtokos személyrag, a tárgyas ragozás, és a kötetlen szórend miatt szorosabb a részek kapcsolata, mint más, ilyen tulajdonságokkal nem rendelkező nyelvekben. Mi az összetett mondatainkat is szeretjük szorosabbra fűzni ***azzal***, hogy egy-egy szóval (itt az „azzal”) átnyúlunk, és ezzel közelebb hozzuk az egyik mondatot a másikhoz.

Kifogásolt hosszú szavaink védelme. Idegenek részéről gyakran ér bennünket az a lekicsinylő vád, hogy túl hosszúak a szavaink, ami általában a fejletlen nyelvek ismérve. Aki így vélekedik, az elhamarkodottan ítélkezik, és elárulja, hogy nem ismeri nyelvünk alapvető szerkezetét. A mi nyelvünk alapszavai legalább olyan rövidek, mint bármelyik más kultúrnyelvé, azonban mi – nyelvünk természete szerint – mondanivalónk kialakításában nagy gazdagságú képző, rag és toldalékainkra támaszkodunk, ami természetesen a szó meghosszabbodásával jár, de ugyanakkor kifejezőképességében a szó erősen módosulhat, esetleg tömörebbé, hajlékonyabbá, kifejezőbbé válik. Éppen ezek a viszonylagos hosszú szavak bizonyítják a magyar nyelv tömörségét. Szinte megkockáztatható az a paradoxon, hogy a szavaink hosszabbodását messze meghaladóan nő tömörségük és kifejezőképességük.

A magyar nyelv is igyekszik szavait rövidíteni, de ennek nálunk nagy akadálya az, hogy a képzők és ragok éppen a szó végén vannak, és így elhagyása vagy megrövidítése a legtöbbször lehetetlen. A szavak megrövidülési irányzata azonban állandóan hat. Így pl. a birtokos jelző – nak a, - nek a toldaléka elhalványult, gyakran elmaradhat, így az utcának a kövezete, anyámnak a tyúkja helyett utca kövezetet, anyám tyúkját mondunk. Íme egy pár rövidülés: bito(sa)n, mente(se)k, vásá(ro)lni, kellene helyett kéne, v(ev)őlegény, kegyelmed helyett kend, papír(os),

köz(öt)t, az(u)tán, ez(u)tán, szá(ja)mba repül a sült galamb, (ve)vény, stb. A Hét c. erdélyi folyóiratban olvastam játszottam helyett játsztam-ot. Vidéki emberek gyakran mondanak kinyitottuk helyett kinyittuk, eljutottunk helyett eljuttunk., ütötte helyett ütte, stb. rövidebb alakokat. Ilyen rövidülések még pl. (esz)presszó, irtó(zatos), tulaj(donos), baci(lus), ciszter(cita), troli(busz), (autó)busz, autó(mobil), repro(dukció), sztrepto(micin), kondi(ció), cigi(aretta), cuki, csoki, dagi, diri, izgi, pletyi, fagy, foci, pulcsi, akku(mulátor), porno(gráf), stb., stb.

Aránytalanul könnyebb idegen nyelvről magyarra fordítani, mint fordítva Fordítással foglalkozók egyöntetű véleménye szerint ez a tény a mi nyelvünk fejlettségének, hajlékonyságának és kifejezőképességének elsőrendű bizonyítéka. Ady angolra fordításánál a fordító megakadt a Fel-feldobott kő cím lefordításánál. Ember küzdj és bízva bízzál (az Ember tragédiájából) angolra ilyen formájában lefordíthatatlan. Nemrég egy televízió beszélgetés alkalmával jelentette ki nyomatékkal Vas István költőnk és műfordítónk, hogy magyarra minden más nyelv kifogástalanul lefordítható. Van olyan magyarra fordítás is, amelynek magyar szövege jobb az eredeténél. Arany, Babits, Devecseri, Kosztolányi, Vörösmarty, stb. fordításai vetekszenek az eredeti költemények értékeivel. Több film szinkronizálása talpraesettebb az eredeténél. (Frédi és Béli a két kőkorszaki szaki.)

A huj-huj hajrá buzdító kiáltást már az ősmagyarok is használták. Ezt először egy külföldi szerzetes jegyezte fel a kalandozó magyarokról 933-ban. 1910-ig, amikor végre ki tudtuk kényszeríteni az elnyomó Habsburg uralkodótól a magyar vezényszóra hallgató magyar honvédség felállítását, az ún. közös hadseregben, ahol német volt a vezényszó, a színmagyar közös ezredekben is az osztrák „Hurra” volt a buzdítás. Ez a magyar embert az osztrák, illetőleg a Habsburg elnyomásra emlékeztette. Ezért volt, hogy amikor létrejött a magyar vezényszavú honvédség, ennek keretén belül már csak a kevésbé markáns „Éljen”-t használták buzdításul. A szabadságharc leverése után minden magyar ember csak közkatona lehetett az osztrák hadseregben, a magyar katonát szomorú emlékek fűzték a gyűlölt hurra buzdításhoz.

Nyelvünk erényei nagy nyelvészünk Bárczi Géza fogalmazásában: „Színes, változatos hangzás, rendkívüli metrikai rugalmasság, tömörség, szoros logikai kapcsolás; finom árnyaltság, képszerűség, pontos fogalomalkotásra való képesség, hatalmas továbbfejlődési lehetőség.” „Mindezek nyelvünk öröklött készségeinek, lehetőségeinek és sok ezeréves történetének közös eredményei.”

A magyar nyelv fejlődése az utolsó száz évben. „Azt lehet mondani, hogy ahány jelentékeny írónk, költőnk volt Arany Jánostól napjainkig, mind hozzájárult nyelvünk gazdagításához, hajlékonnyá tételéhez. Nyelvünk viszont kezesen simult a legkülönbélebb írói egyéniségekhez. Hogy milyen páratlan művészi eszközzé fejlesztette az utóbbi 100 esztendő a magyar nyelvet, azt a vers és próza nagy mestereinek művein kívül bizonyítja igen magas színvonalú fordítási irodalmunk, amely sokszor virtuóz ügyességgel simul az eredetinek sajátos stílusához, levegőjéhez. Ezt elsősorban nyelvünk páratlan hajlékonysága, ezer színárnyalat visszatükrözésére, ezer zene visszazengésére, megannyi hangulat megsejtetésére való képessége teszi lehetővé.” (Bárczi Géza)

Mérvadó nyelvészek a magyar nyelvet igen előkelően rangsorolják. Mezzofanti, a híres nyelvzseni, aki 103 nyelvet ismert, mindegyik közül a pálmát a magyar nyelvnek nyújtotta. (Magyar ismerőseivel magyarul levelezett, és magyarul írt költeményeket találtak hagyatékában.) Így nyilatkozott: A magyarok még nem tudják, mekkora kincs lakik nyelvükben. Ő ezt már másfél száz évvel ezelőtt észrevette. Budenz József, az MTA tagja, egyetemi tanár értékesebbnek tartotta a magyar nyelvet saját német anyanyelvénél. Yolland Arthur angol származású budapesti professzor, ugyancsak alig tudott betelni a magyar nyelv értékességével. Imaoka Dzsucsiró japán professzor, aki tökéletesen megtanult magyarul, ugyanígy nyilatkozott. A német anyanyelvű Fokos-Fuchs David hosszú tudományos életét (93 éves korában halt meg) a magyar nyelv, a finnugorisztika, a magyar-zürjén (komi) nyelvrokonság kutatásának szentelte.

A Természettudományi Közlöny egyik 1907. évi számában Than Károly akadémikus professzorunk, világhírű vegyésztudós leírta egyik francia kollégájának tett nyilatkozatát. A kolléga kérdőre vonta Than-t, hogy miért nem az általa kulturáltabbnak ítélt német nyelven írja tudományos dolgozatait? „Én, jóllehet tanulmányaimat Heidelbergben és Bécsben végeztem, most már tudományos tevékenységemet csak magyarul végzem, mert én a magyar nyelvet nemcsak belső szépségénél, hangzatosságánál és tömörségénél fogva, hanem főként azért tartom alkalmasabbnak erre a célra, mert nyelvtanának, szófüzésének egyszerűsége, és szabatos világossága következtében erre hivatottabb is, mint a legtöbb nyugati bonyolult kultúrnyelv.”

A magyar nyelvújítás páratlanul áll a világ szellemi mozgalmainak történetében, a legsikerültebb volt a világon.

Már az ősmagyarkor másfél-két évezrede alatt kialakult a finnugor elemekből a történelmi magyar nép nyelvtana. Ez viszonylag fejlett és erős volt. A honfoglaló magyarság magasabb kultúrája és fejlettebb nyelve aránylag rövid idő alatt felszívta és szinte nyom nélkül magába olvasztotta az itt talált különböző népeket. A hittérítés, az egyház megerősödése és a monostori iskolák hatása révén sok latin eredetű szó került nyelvünkbe.

Mátyás király halálától kb. II. József haláláig szinte állandóan szabadságunkért, magyarságunkért, fennmaradásunkért küzdöttünk. Balassi, a reformáció iratváltásai, Pázmány erőteljes prózája és Zrínyi írásain kívül nem sok történhetett a magyar nyelv érdekében. A hitviták alatt csiszolódott még a legtöbbet. Intézményes nyelvművelésről még korai beszélni.

Mátyás udvarában a magyar nyelvet beszélték. Csak később, az idegen származású uralkodók és részben a reneszánsz hatására szorult háttérbe az uralkodó osztályok gyakorlatában a magyar nyelv a latinnal szemben. Az igaz, hogy volt idő, amikor a hivatalos iratok nagy része latinul készült, és ez a rögzített közlés természetesen latinul maradt ránk, de nem szabad emiatt azt hinnünk, hogy abban az időben csak latin nyelvű közlési mód létezett, mert az átlag magyar ember mindig is csak magyarul beszélt. Ennek a beszélt nyelvnek nem maradt ránk sok nyoma, mert hiszen az írás-olvasás abban az időben inkább a tanult papok kiváltsága volt, akiknek mindig is latin volt a műveltsége.

A magyar nyelv hegemoniáját a török megszállás és az azt követő erős német nyomás alatt is megtartotta. Téves közhit az, hogy a múltban nem a magyar volt az állami élet nyelve, hanem a latin. A magyar főurak mindig magyarul tanácskoztak. A XVIII. század előtti magyar nyelv tekintélye akkora volt, hogy a körül levő kisebb országokban diplomáciai nyelvül szolgált, a moldvai vajdaságban pedig egyenesen udvari nyelvül szolgált. Nemrég tette közzé a Magyar Tudományos Akadémia a budai basák egymás közti magyar levelezésének hatalmas gyűjteményét nyomtatásban. A köznép mindig is csak magyarul beszélt, és ők tették ki a lakosság túlnyomó többségét.

A kalapos király, II. József beolvasztási kísérlete megrázta, és felébresztette a nemzetet. Saját erejének tudatára ébredt, és nagy erővel indult el a kulturális, gazdasági és politikai felemelkedés útján.

Már Bessenyei, Mária Terézia gárdatisztje felvetette és sürgette egy nyelvművelő intézet felállításának gondolatát a magyar nyelv továbbfejlesztése céljából. Kazinczyék azután valóban hozzáfogtak a nyelvújításhoz. Hatalmas munkát végeztek, és jogos büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy mi nyelvújításunk párját ritkítja a maga nemében. Míg egyéb nyelvújítások általában megelégedtek azzal, hogy idegen nyelvekből plántáltak át szavakat egy az egyben, mi a saját tájnyelvünkhöz fordultunk, és az egyes vidékeken használt megfelelő

magyar tájszavakat emeltük ki szűkebb hazájukból, és tettük országos értékűvé. Ekkor döbrentünk rá először, hogy ilyen gazdag a mi nyelvünk! Csak éppen nem volt, aki megszervezze és közkinccsé tegye. A nyelvújítók ezenkívül új szavakat is alkottak, felhasználva részben a rendelkezésre álló hatalmas képző készletet. Ezek egy része nem tudott meggyökeresedni, idővel kipusztult. Kazinczyék létrehozták, összeállították a szókincset, de ezt a hatalmas nyersanyagot a múlt század eleji nagyok, elsősorban Arany, Petőfi, Csokonai, Vörösmarty, Katona, Jókai, Széchenyi, stb. zsenije bővítette, finomította, csiszolta össze nagyszerű szerves egésszé, és írásaival vitte be a köztudatba. Az ő művészi ízlésükre volt szükség ahhoz, hogy a nyelvújítás hatalmas műve magas színvonalúvá és páratlan értékűvé váljék.

A nyelvújítók finom érzékkel a nyelv nyelvtani szerkezetét érintetlenül hagyták, változtatásra nem is volt szükség, mert az alapjaiban véve teljesen egységes, szerves és sugaras nyitottsága miatt szinte korlátlanul fejlődőképes. Nyelvünk állandóan fejlődésben is van, és különösen a szóösszetétel területén szinte kínálja magát a továbbfejlődésre.

A nyelvújítás egyik területe az idegen szavak gyomlálása. Elégge el nem ítélték egyeseknek az a rossz szokása, hogy akkor és ott is idegen szavakat majmolnak, ahol megfelelő magyar szó is rendelkezésükre áll. Egyúttal örömmel kell megállapítanunk azt is, hogy nyelvünk szerelmesei (mert ilyenek is vannak), gondosan irtják az idegen szavakat és fordulatokat, egyúttal azzal is törődnek, hogy elavult, nehézkes szavaink helyett jobban hangzó és pontosabban a fogalomhoz simuló, lehetőleg rövid szót juttassanak a használatba. A távközlési rendszer tökéletesedése folytán óhatatlan egyes nemzetközi szavaknak általános meghonosodása, mint pl.: taxi, rádió, telefon, fotó, vírus, stb., stb. Ezek a szavak túlnyomórészt a mai kor szülöttei, általános és közismert fogalmakat takarnak, és a népek közeledésének demokratikus összekötő szálai. Ezek ellen hiába hadakozunk.

Fejlett és szilárd nyelv a miénk. Nemcsak ma, hanem régen is az volt. Nem találunk az ország területén belül (itt most a történelmi Magyarországra gondolok), de még az ország határaink kívül sem 2 olyan magyar embert, akik kifogástalanul ne értenék meg egymást. Ezt akkor találjuk igazán elgondolkozni valónak és értékesnek, ha meggondoljuk, hogy ugyanolyan távolságra élő németek már alig értik meg egymást. Az észak-kínai már nem érti meg a dél-kínait, stb.

Az a nyelv, melyet őseink magukkal hoztak már aránylag fejlett és erős volt. Teljesen és gyorsan magába olvasztotta az itt talált idegen nyelveket. Azután sorba jöttek a nagy megpróbáltatások, a másfél évszázados török uralom, a több évszázados erőszakos

elnémetesítés. Mi maradt ezekből? Szinte semmi. Még csak sebet sem kapott a magyar nyelv. Ezek viharok voltak a javából, és ez az árva, társtalan és idegen nyelv dicsőségesen állta a sarat, és szépen fejlődött ez alatt, vagy éppen ennek ellenére.

A nyelv a kultúra hordozója, és csak a magasabb kultúra fegyverével győzhető le. Az írek, skótok, welsziek elvesztették eredeti nyelvüket, a bolgárok és görögök elszlávosodtak, stb., de nem hiszem, hogy a mi nyelvünk bármilyen befolyásnak is engedne. Ez persze nem jelenti azt, hogy most már ölbe tett kezekkel ülhetünk babérainkon, hanem mint minden élő, a nyelvet is állandóan ápolnunk, fejlesztenünk és erősíteniünk kell.

Amit itt összeállítottam az – természetesen – csak csekély töredéke annak, amit szakavatott tudósok a magyar nyelv tulajdonságairól, értékeiről már eddig tudományos alapossággal megírtak, és ami – mi tagadás – nem nyelvész számára egy kissé nehéz, érdektelen, meg sok is. Szerényebb keretek között, szinte csak a mindennapi használatra, az általános műveltségű magyar ember részére szerkesztettem ezt a kis elmefuttatást.

Két fontos dolgot kell még megemlítenem. Az egyik, senki ne gondolja, hogy a magyar nyelvnek nincsenek hibái, és én ezeket nem látom. Azonban embertársainkat sem a hibáikért szeretjük, hanem érdemeikért, és nekem ezzel a pár észrevétellel az volt a célom, hogy nyelvünk értékeinek tudatosításával szerető ragaszkodásunkat fokozzam. Azt is meg kell említenem itt, hogy nyelvünknek sokkal kevesebb a fogyatékosága, mint az értéke. Másodsorban azt kell megemlítenem, hogy a legtávolabbról sem akartam más nyelv értékét csökkenteni. Minden nyelv a maga nemében óriási érték és tiszteletet parancsol, mint az emberi gondolat legfőbb kifejező eszköze.

A mi magyar nyelvünkre legyünk teljes joggal büszkék, mert csak azok marasztalhatják el fanyalogva, akik képtelenek magas gondolatvezetését, mindig a lényegre törő, talpraesett, szellemes kifejező képességét megérteni.

Budapest, 1978 nyarán

összeállította

Körtvélyessy Antal
okl. közgazda.

Mélyen tisztelt Cím!

Mint lapjuknak hűséges olvasója, többször tapasztaltam, hogy az idegen szavak tanulásáról több cikket jelenttettek meg. Szeretnék az azokban elhangzott sok okos tanácshoz egy pár gyakorlati példa említésével részben hozzájárulni, másrészt azokat megerősíteni.

Évekkel ezelőtt valaki kitalálta, hogy egy idegen nyelvet úgy is meg lehet tanulni, ha alvás közben egy magnetofon fülünk mellett az idegen szöveget szajkózza. Szerencsére, amilyen gyorsan felkapták, olyan gyorsan el is ejtették ezt a kecsegtető módszert. Akik idegen nyelvekkel komolyan foglalkoznak, jól tudják, hogy ez csak naiv vágyálom. A nürnbergi csodatölcsér csak a Schlaraffenland-ban szerepel. Egy idegen nyelv megtanulása komoly, nehéz és kitartó munkát igényel, de nagyon megéri a befektetést.

Legkönnyebben egy gyermek tanul meg egy idegen nyelvet, mert ebben a korban az artikuláló képesség még könnyen alakítható, és a gyermekből még rendszerint hiányzik a gátlás, ami a nyelvgyakorlásnak s tanulásnak felnőtt korban nagy akadálya.

Aki a műveltségét akarja alaposabbá tenni és kibővíteni, tanuljon világnyelveket, aki azonban a nyelvet, mint kenyérkereseti eszközt akarja felhasználni, tanuljon exotikus nyelveket, tanuljon japánul, kínaiul, arabul, szuehéli, török, stb. nyelvet. Természetesen ez a két felhasználási mód egymástól élesen el nem választható.

A kiscsoportos nyelvtanulás látszik a legcélravezetőbbnek. Itt valósítható meg legjobban az egyéni foglalkozás előnye. A nagycsoportos foglalkozásnál lényegesen nagyobb a lemorzsolódás. Itt meggyengül a vezető tanár centripetális, vonzó ereje.

Az ún. „nyelvérzéknek” nem tulajdonítok túl nagy fontosságot. Vannak, akiknek nagyobb a beszédképességük, és vannak nehezen megszólaló emberek. Egy idegen nyelv megtanulásához, nyelvérzék ide vagy oda, elsősorban kitartó, szinte „szenvedélyes” szorgalomra, s jó emlékezőképességre van szükség. Természetesen az elérendő cél komoly és erős akarása a legfontosabb.

Aki a latin nyelvvel már komolyan foglalkozott, minden más nyelv elsajátításánál előnnyel indul. A latin nyelv klasszikus forma, aminek a segítségével elsősorban az indogermán nyelvek megtanulása könnyebbé válik. Latin szótövekkkel is gyakran találkozunk az idegen nyelvekben. (Az angol nyelv kb. 60%-a szegről-végről rokon a latin nyelvvel.)

A nyelvtanulás folyamán is van „skalázási”, unalmas és fárasztó időszak, amikor az ember csak beruház minden kézzelfogható eredmény és sikerélmény nélkül. Ezen belül feltétlenül keletkeznek kedvet lohasztó nehéz csomópontok, melyeknek a legyőzéséhez a tanár pedagógiai képességére és rábeszélő készségére szükség van. Ezután következik a kellemetlen

kásafal átrágása. Ez azt jelenti, hogy bizonyos szókészlet és nyelvtani tudás birtokában meg kell idegenek előtt szólalnunk az idegen nyelven. Ilyenkor még hibát hibára halmozunk. Ez a korszak a választóvíz. Különösen a felnőttek álszeméreiből ezt a kellemetlen állapotot és megpróbáltatást nem vállalják, és zátonyra fut a nyelvtanulásuk. Ezt úgy kerülhetjük el, ha legelső mondatunkban kijelentjük, hogy kezdő nyelvtanulók vagyunk, és kérjük a hallgatóságot, hogy hibáinkat nézzék el, és javítsák ki. Innen már sokkal könnyebb a nyelvtanulásban a továbbhaladás, mert lelkesít tudásunk, lehet sikerélményünk, könnyebben haladunk, már világosodik, mert kifele haladunk az erdőből.

Ha valaki egy nyelvet meg akar tanulni, nem okvetlenül szükséges, hogy külföldre utazzék. Hála a technika fejlődésének tökéletesebbnél tökéletesebb lemezek és hangszalagok állnak rendelkezésre egy idegen nyelv megtanulása céljából. A nyelvet így alaposabban és hibátlanabban megtanulhatjuk itthon, mintha elutazunk a vonatkozó országba, és éppen egy nyelvjárást beszélő helyre kerülünk... Ezekről a tanítási segédeszközökről mindig az irodalmi nyelvet és kifogástalan kiejtéssel hallhatjuk. Egy idegen nyelv tanulásának a kezdetét szinte pontosan meg lehet állapítani, de azt sohasem mondhatjuk, hogy annak a nyelvnek már tökéletesen a birtokában vagyunk. A tökéletesítési munka már inkább csak szórakozás.

A nyelvet hangosan, vagy legalábbis félhangosan tanuljuk. A nyelvtanulásánál a fülnek óriási szerepe van. Itt szeretném megemlíteni, hogy nagyon üdvös minél több idegen beszédet is hallgatni még akkor is, ha nem tudunk az értelmére figyelni. Étkezésnél, öltözésnél, stb., ha tehetjük, kapcsoljuk be a rádiókat. Minden nyelvnek van mondathangsúlya, sajátos muzsikája, aminek az elsajátítására az ilyen alkalmak nagyon előnyösek és hasznosak. A bemondók mindig kifogástalanul beszélnek az illető nyelvet.

Az a tapasztalat, hogy szinte senki sem tanul meg egy nyelvet egyetlen nekifutással. Ez nem is baj, mert mindegyik oktató más-más oldaláról is megvilágítja a nyelvet, és így sokoldalúbb lesz a tanuló tudása. A módszerek között van különbség.

Az idegen szavak kiejtése nekünk gyakran elég komoly probléma. Véletlenül se hanyagoljuk ezt el, és azonnal a helyes kiejtést tanuljuk meg. A rosszul megtanult, ill. beidegzett kiejtés vagy hangsúly sokszor egészen megváltoztatja a szó értelmét. Ha már egyszer idegen nyelvet és szavakat tanulunk, miért ne tanuljuk meg a helyes kiejtést? Későbbi korrigálásra ne számítsunk, mert amit egyszer már helytelenül tanultunk meg, kinkeserves, vagy lehetetlen helyrehoznunk. Itt még Deák Ferenc mellény ki- és begombolási módszere sem érvényes.

Talán említeni sem kell, hogy egy nyelv tanulásának az eredményessége mennyire függ az oktató rátermettségétől és tapasztalatától. Külön képesség kell ahhoz is, hogy az anyagot okosan és vonzóan adagolja, a tanuló olvasmányait képességének megfelelően válogassa meg,

minden sikerélmény-lehetőséget kihasználjon, tanítványát a feltétlenül adódó holtpontokon átsegítse, stb.

Mi, amikor beszélünk, nem szavakat makogunk, hanem mondatokat mondunk. A különálló szavak biflázásánál sokkal célravezetőbb és hasznosabb dolog a nyelvet mondatok összeállításának segítségével tanulni. Így az ismeretlen szó jelentése az ismertek között, és azok segítségével szinte szervül, van értelmes dolog, amihez kötődik a jelentése. Egyúttal gyakoroljuk a helyes szórendet, a szavak és mondatok hangsúlyát.

Ha egy mondatot helyesen összeállítottunk, az még csak mechanikus munka, még csak össze van fércelve a mondat. Ez a fok még nem nevezhető tudásnak, ezt a mondatot a gyakorlatban még nem tudjuk felhasználni. Nem az a fontos, hogy megtanuljuk a mondatot gyorsan kimondani, hanem ráfigyelve, koncentrálni addig ismétljük, amíg a fogalom és kifejezése közötti összefüggés egészen szorossá nem válik, egymást teljesen nem takarja, mintha anyanyelvén mondaná. Ez a nyelvtanulás legfontosabb mozzanata. Hogy ez az ismételtetés unalmassá ne váljék, iktassunk a mondatba ismert bővítményeket. Aki ezt nem csinálja végig, megtorpan a cél előtt, és kiengedi kezéből a győzelem babérját. Nem az a legfontosabb, hogy minél több szót ismerjünk, hanem az, hogy egy bizonyos készlet felett biztosan uralkodni tudjunk. Beszédnél a szónak azonnal kéznél kell lennie, nincs idő meditálásra. Ehhez pedig gyakorlat kell. A szavakat a szó szoros értelmében véve szinte „ész nélkül” kell tudni.

Egy nyelvet koncentrikus bővítéssel, továbbhaladással lehet a legalaposabban megtanulni. Ez azt jelenti, hogy először a leggyakrabban használt szavakból egy biztos bázisra, szókinszre teszünk szert. A további lépés, hogy ennek a bázisnak a segítségével, és gyakorlásával az új szavakat interpoláljuk, közbeiktatjuk. Szókészletünk így bővül. 1500-2000 jól megválasztott szó ismerete elegendő ahhoz, hogy magunkat meg tudjuk értetni. A közbeiktatásos módszerrel az ismeretlen új szó értelmileg kötődik a többi szóhoz, ill. a mondat értelméhez, tehát szinte szervesen illeszkedik a többi szóhoz.

A kombinatív képességű ember kevesebb szóval is beéri, mert az ismeretlen szót körülírja. Az Ogden English kb. 600 szava, vagy a dél-tengeri szigetek maláj és daják lakóinak még kevesebb „szókincse”, melynek segítségével a kókuszdió ügyleteiket az angol hajókkal lebonyolítják, a mi igényeinket – természetesen – messze nem elégítik ki. A mai tankönyveket már általában úgy állítják össze, hogy a tanulásban a szavak előfordulásuk gyakorisága szerint fordulnak elő a továbbhaladásban.

Egy nyelv tudása 2 pilléren nyugszik: a szavak ismeretén, és a nyelvtan tudásán. Az első a fontosabb, mert szükség esetén a szavak pusztá felsorolásával is úgy ahogy meg tudjuk

magunkat értetni. Nagyon óvatosan bánjunk a nyelvtan adagolásával, mert egy nyelv elsajátításánál ez okozza a komoly nehézséget. Különösen ott válik a nyelvtan megtanulása nehezzé, ahol szabályai eltérnek a mieinkétől. A gallicizmusok, anglicizmusok, szlávizmusok, germánizmusok, stb. megtanulása és begyakorlása komoly mennyiségű energiát vesz igénybe. Itt is nagyon ügyeljünk a fokozatosságra. A kivételek megtanulására csak akkor térjünk rá, ha az általános szabályt már jól tudjuk. A nyelvtant sohasem külön, hanem a szöveggel egyidőben és hozzásimítva tanuljuk. Az igeragozásnál például először az egyes szám első személyt, majd az egyes szám harmadikat, utána az egyes szám másodikat, majd a többes szám első személyt, a harmadik személyt, és legvégül a többes szám második személyt gyakoroljuk. Csak ezek egyenkénti alapos ismerete után, ismétlésként mondhatjuk el egyfolytában, elejétől végig. Ugyanez érvényes a névragozásra is. Alapelv, hogy nyelvtanból egyszerre csak annyit, hogy meg ne ártson.

Egy nyelv tanulásánál igen fontos, hogy kívülről tanuljunk meg részleteket, azonban különösen kezdőknek nem ajánlatos, hogy verssel kezdje. Egy vers megszerkesztésénél a költő az alliteráció, rím, stb. kedvéért a mindennapi beszéden gyakran erőszakot vesz. Engedjük, hogy ilyen esetben a gyakorlott útmutató jelölje ki nekünk a megtanulandó verset, vagy versrészletet... Nagyon fontos viszont olyan mondatok memorizálása, amelyekben az illető nyelvre vonatkozó különleges használat szerepel. A különböző germanizmusokat, különleges vonzatokat, phrasel verbs-öket építsük be mindennap használt mondatokba. Elsajátításuk alapos gyakorlással így a legbiztosabb.

Ha valaki már az ún. passzív nyelvtudás szintjére eljutott, azaz egy kis szótározással már megérti a nyelvet, azt ajánlom, hogy lefordított műveket olvasson először. A fordítás mindig könnyebb szöveg, mint az eredeti. A szöveg eredeti írója rendszerint kiterjedtebb és rafináltabb szókinccsel rendelkezik, mint a fordító. Költeményekkel csak az foglalkozzék, aki már teljesen otthonos a nyelv használatában, mert egyébként beletörik a bicskája, viszont ez nagyon káros, mert ellentétes a sikerélménnyel, ami a továbbhaladás egyik fontos rugója.

A gyakorlatban helyesnek bizonyult, ha az ellentétes mellékneveket (hosszú-rövid, új-régi, kicsi-nagy, stb.) nem egyszerre tanuljuk meg. Először tanuljuk meg jól az egyik felét, és csak azután a másikat. Az a tapasztalat, hogy gyakran fölösleges külön munkát és figyelmet kíván a különválasztásuk.

Életünk gyorsuló tempója a nyelvhasználatban is érezteti káros hatását. A nyelv hovatovább csak a közlés minél gyorsabb és így színtelenebb eszközévé degradálódik. Így jöttek létre a szócsonkítások és -összevonások. A nyelv érzelmeket is közvetíteni tudó szerepe elsikkad. Time is money. Csak gyorsan, gyorsan, sürges az idő. Aki idegen nyelvet tanul, semmi

szín alatt se kezdje az összevonásokkal, hanem járja végig a történelmi fejlődés útját. Amikor már jól tudja, hogy mit rejt az összevonás vagy a rövidítés, csak akkor alkalmazza, mert különben nehezen értelmezhető. Ugyanígy semmi szín alatt se próbálja a gyors beszédet utánozni. Ha már a nyelvet magasabb fokon bírja, a gyorsabb beszéd magától jön, de erőltetni nem szabad. A bennszülött jól megérti a mi lassúbb beszédünket is.

A szavak értelme jobb és alaposabb megjegyzésének komoly lehetősége a szavak etimologizálása, ismert töre való lebontása. A nyelv tanulásának sokszor egyhangú munkáját változatosabbá teszi.

Több idegen nyelv egyidejű tanulása egyáltalán nem ajánlatos. Fölösleges dolog energiánkat a szétválasztás gondjával is megterhelni. Divide et impera. Ha elkezdtük egy nyelv megtanulását, teljes erővel abba az egy nyelvbe dolgozzuk bele magunkat. Sikerélményhez és eredményhez így jutunk legkönnyebben. Csak akkor kezdünk hozzá egy másik nyelv tanulásához, ha már az előző nyelvben biztosan állunk a lábunkon. Több nyelv tudásának az árnyoldala úgyis a szavak felcserélésének a lehetősége. Maga a transzponálás, egyik nyelvből a másikba való átváltás is mindig nehézséggel jár.

Külön munkát jelent, de busáson megéri, ha a már uralt szavakat egy regiszteres könyvbe gyűjtjük a megfelelő magyar szavak ábécés sorrendje szerint. Ha valamelyik idegen szó nem jut eszünkbe, ebben a regiszterben egy mozdulattal megtaláljuk, mert azt biztosan tudjuk, hogy valamikor megtanultuk. Ez a regiszter tartalmazni fogja, a mi alap szókészletünket, és hozzásegít alap szókészletünk állandó gyakorlásához. A nyelvtudás titka az állandó gyakorlás.

Egy nyelvet mondatok segítségével tanulunk meg, de felújításához elegendő a szavak átnézése.

Vannak nehezebb nyelvek, mint a japán, kínai, arab, magyar nyelv, de könnyű nyelv nincsen. Van Afrikában olyan nyelv, amelyiknek csettintő hangja van, Ázsiában bizonyos törzsnél a hangzás magassága vagy mélysége szerint változik a mondat értelme, van ahol a tegnapra és a holnapra ugyanazt a szót használják, stb. Minden nyelv megtanulása roppant szorgalmat, erős kitartást és sok időt igényel.

Nincsen olyan nyelvkönyv, amelyik egy nyelvre vonatkozó minden szabályt felölelne. Gyakorlásunk alatt kell a hiányzókat a nyelvből kihámozni.

Az intenzív nyelvtanulási módszer kezdőknek szinte megemészthetetlen. Kiegészítés és gyakorlás szempontjából jön először számításba. A nagy adathalmazt a kezdő nem tudja feldolgozni és megemészteni.

Az itt közölt tapasztalatok az audio-vizuális módszer alkalmazása esetén is hasznosak lehetnek.

Örülnék annak, ha több mint félszáz éves tapasztalataimnak más is hasznát venné.

Budapest, 1982. június

Körtvélyessy Antal